

KAPITALISME IS SEKSISME

DOORTJE SMITHUIJSEN

**KAPITALISME
IS SEKSISME**

Uitgeverij Podium
Amsterdam

Eerste druk februari 2024
Zesde druk februari 2026

© 2024 Doortje Smithuijsen
Redactie Willemijn Lindhout
Omslagontwerp Moker Ontwerp
Auteursfoto Stijn de Vries

ISBN 9789463812412
NUR 320

www.uitgeverijpodium.nl



PROLOOG

Ik moet zien te ontsnappen uit deze vrouwencirkel. Het is een zaterdagmiddag in het voorjaar van 2023 en ik zit in een grote kring op de vloer van een yogastudio aan de Prinsengracht in Amsterdam. Om me heen zitten een stuk of twintig vrouwen die in alles op mij lijken: ze zijn net als ik begin dertig, even slank, ze hebben dezelfde verzorgde maar niet overdreven opgemaakte gezichten, dragen dezelfde parfums van Le Labo en dezelfde leggings van Lululemon. Met de meeste van hen zat ik op de middelbare school – wat hadden onze zestienjarige varianten wel niet van ons gevonden, vraag ik me af, als ze in de toekomst konden kijken? Waren we eindelijk vrij van schoolroosters, rijtjes leren, tijden waarop je thuis moest zijn en bijbaantjes waarmee je niks verdiende – en *dit* was wat we met die vrijheid deden? In een kring zitten met onze ogen dicht? Op een zaterdag?

De chakrahealer van dienst vertelde aan het begin van de middag dat dit een safe space is. Toch voel ik me ontzettend ongemakkelijk. Al minutenlang doe ik in kleermakerszit diepe neusademhalingen om niet te stikken in de geur van verbrande salie die opstijgt uit de *smudges* die de chakrahealer uitvoert bij iedereen in de kring. *We welcome the spirits, we bless this earth, prevelt ze, we open our hearts, let it*

come, let it come, let it come, terwijl ze met die brandende struik om ieders hoofd zwaait.

Ondertussen probeer ik zo hard mogelijk aan vuilniszakken te denken. De chakrahealer heeft een ukelele gepakt en zingt een lied bestaand uit de tekst '*let us find inner peace*' en '*let our hearts be open*', steeds in een andere toonsoort. Zoals altijd als ik moet lachen op een moment dat het sociaal gezien niet kan, som ik neutrale dingen op. Vuilniszakken, lantaarnpalen, A4-papier. Toch voel ik het opkomen, die grinnik, die grijns. Ik moet mijn interne afweersysteem een standje opvoeren – in plaats van aan neutrale aan erge dingen denken, dingen die me verdrietig maken. Ik weet waaraan; ik weet welke gedachte me in één keer zou *cleansen* van welke vorm van humor of ironie dan ook. Maar in die gedachte heb ik geen zin.

Ik moet weg uit deze cirkel. Ik sta op, ik kijk naar mijn voeten om de blik van de healer te ontwijken, vind een weg naar de deur.

In de kleedkamer vind ik de moeder van mijn middelbare-schoolvriendin die deze vrouwencirkel organiseert ter ere van haar dertigste verjaardag. De afgelopen weken zag ik steeds meer tegen dit feestje op – niet omdat ik geen zin had om mijn oude vriendinnen te zien, maar omdat ik wist dat het een herhaling zou worden van een avond die ik drie jaar eerder al had meegemaakt. Ook toen was mijn relatie vlak voor deze verjaardag uitgegaan: ik had de hele avond vragen moeten beantwoorden over mijn nieuwe vrijgezelle staat. Of er niets aan te doen was geweest, of ik wel relatietherapie had geprobeerd. Of ik er erg van baalde, of ik het problematisch vond dat ik *op deze leeftijd* nog op zoek moest naar een nieuwe man.

Destijds was ik zevenentwintig, inmiddels ben ik eenendertig en opnieuw vrijgezel. Dat, in combinatie met het feit dat al mijn schoolvriendinnen inmiddels gesetteld zijn – man, al dan niet getrouwd; huis, al dan niet gekocht; kind, reeds gebaard of aanwezig in embryonale staat of als vastomlijnd idee – bezorgde me bij voorbaat paniek over mijn eigen afwijkende situatie.

Ik had geen zin in de blikken van vrouwelijke leeftijdsgenoten waar je onvermijdelijk mee wordt geconfronteerd op het moment dat je je anders gedraagt dan de kudde; op het moment dat jouw leven niet past in de onuitgesproken norm zoals we die met z'n allen hebben geaccepteerd. Die blikken die zeggen: *waarom lukt het jou niet?* Blikken die ongetwijfeld voor het overgrote deel bestaan uit geprojecteerde angsten, maar daardoor niet minder confronterend aanvoelen.

Om die blikken te ontwijken was ik de kring uit gelopen, maar nu krijg ik er toch een: de moeder van mijn vriendin kijkt op van haar telefoon en zegt: 'Ach Doortje, lieverd, ik hoorde dat je relatie uit is, ach meisje toch, wat vreselijk'.

Ik antwoord snel zoiets als: 'Ja, ach, dit was niet de man voor mij, het is beter zo, het was tijd, en ik ben nog jong, ik ben pas eenendertig, er zullen nog heel veel mannen komen, en het is juist lekker om nu even alleen te zijn en aan mijn carrière te werken' – een geratelde opsomming die ik mezelf de afgelopen weken zo vaak heb horen herhalen dat die inmiddels aanvoelt als het eindeloze antwoordapparaat van de IKEA, of het keuzemenu van de huisarts. Kies één bij acute nood, kies twee voor Engels, kies drie voor de herhaalreceptenlijn, kies vier voor de assistente. Ik wil één kiezen – acute nood, acute nood, één, één, één. In plaats daarvan blijf ik

hangen in een constante herhaling van hetzelfde monotoon ingesproken bandje.

De moeder van mijn vriendin knikt, gaat niet in op wat ik zeg, maar vraagt: 'Ga je je eitjes laten invriezen?'

'Ik overweeg het,' antwoord ik.

'Dat moet je doen,' zegt ze. 'Het kost 5000 euro, maar dan ben je weer een paar jaar safe.'

Op dat moment had ik er 50.000 euro voor overgehad om me een week safe te voelen. Om – al was het maar voor een paar dagen – oprecht te kunnen geloven in de hoopvolle dingen die ik mijn eigen stem alsmaar hoorde zeggen in de doorlopende persconferentie over mijn nieuwe relationele staat.

Maar dat zeg ik niet, ik zeg: 'Ik denk dat ik terug moet naar de cirkel.'

VOORWOORD

Soms lijkt het of de wereld razend snel verandert, tegelijkertijd staan bepaalde ontwikkelingen al decennia stil. Een tijdje geleden las ik het beginselprogramma dat de Partij van de Arbeid in 1977 presenteerde. De sociaaldemocraten maakten zich zorgen over de groeiende kloof tussen arm en rijk, veroorzaakt door het kapitalisme. Over het uitbuiten van de aarde ten behoeve van ongeremde groei, over de ongelijke positie tussen man en vrouw in de samenleving. Het leest als een programma van een groep mensen die heel kritisch was op de staat van de samenleving, maar ook hoopvol gestemd over het inslaan van de weg richting een ander model.

Maar wat vooral opvalt: het leest als een programma dat vandaag gepresenteerd had kunnen worden.

In 1977 was het met de positie van de vrouw in Nederland abominabel gesteld. 1,8 miljoen vrouwen hadden een baan, tegenover 3,9 miljoen mannen: voor elke 100 werkende vrouwen waren 223 mannen aan het werk. Vrouwen verdienden gemiddeld – omgerekend naar huidige munteenheden en koopkracht – zo'n 21.000 euro per jaar, tegenover 46.000 euro voor de mannen.

Inmiddels werken er zo'n 4,6 miljoen vrouwen in Nederland; tegenover elke 100 werkende vrouwen staan 113 werken-

de mannen. De inkomens zijn dichter bij elkaar komen te liggen, hoewel er nog altijd sprake is van een grote kloof: vrouwen verdienen gemiddeld 34.000 euro per jaar, mannen 52.000.

De Partij van de Arbeid trok in 1977 aan de bel. Vrouwen moesten meer ruimte krijgen om zich te manifesteren op de arbeidsmarkt, inkomens moesten gelijkverdeeld worden tussen mannen en vrouwen, net als de kansen. Maar, merkten de politici op, alleen economische hervormingen zouden niet genoeg zijn om de positie van vrouwen daadwerkelijk op één lijn te brengen met die van mannen. In die ongelijkheid spelen namelijk ook ‘menselijke verhoudingen een rol, die op hun beurt weer van invloed kunnen zijn op het economisch proces’.

Van de samenleving zoals de PvdA-politici die voor zich zagen – een samenleving waarin arbeid gelijkverdeeld is tussen mannen en vrouwen, waarin de overheid zorg draagt voor de fundamenteën die dat mogelijk maken – is weinig terechtgekomen. In plaats daarvan is een samenleving ontstaan waarin kinderopvang een commercieel product is, waarin vrouwen nog altijd gemiddeld 13% minder verdienen dan mannen en waarin vrouwen via sociale media van alle kanten in de mal van sexy vrouw, moeder of sexy moeder worden gedrukt.

Dit alles gefaciliteerd door een overheid die onder het mom van zo min mogelijk betutteling de handen aftrekt van zo’n beetje elke vorm van ongelijkheid. En door een nieuwe, kapitalistisch ingestoken vorm van feminisme – het zogeheten keuzefeminisme – dat het liberale idee propageert dat de ‘vrije keuze’ van de vrouw centraal moet staan, en dat

elke keus binnen dat kader als feministisch kan worden gezien. Alsof er zoiets bestaat als vrije keuze – laat staan voor vrouwen.

Zelf ben ik opgevoed met geloof in het liberalisme – met het idee dat vrijheid het hoogste goed is voor iedere burger, en dat iedereen zo veel mogelijk ruimte zou moeten krijgen om zichzelf te ontplooien. Met het idee dat je kan bereiken wat je wil, als je maar hard genoeg je best doet. Ieder voor zich; eigen welzijn eerst. Inmiddels denk ik daar anders over: het liberalisme gaat uit van gelijkheid tussen burgers, maar van die gelijkheid is simpelweg geen sprake. Een maatschappelijke overtuiging die zich laat voorstaan op zo veel mogelijk vrijheid voor het individu, gaat voorbij aan het feit dat die vrijheid al duizenden jaren ongelijk verdeeld is, en dat zelfontplooiing voor de een daardoor iets heel anders betekent dan voor de ander. Het keuzefeminisme is een contradictio in terminis: iedereen die de moeite neemt iets verder dan de oppervlakte van onze samenleving te kijken, ziet dat vrouwen in de regel nog altijd veel minder te kiezen hebben dan mannen.

Mijn schoolvriendinnen en ik: twintig jonge, witte, hoogopgeleide vrouwen, chantend in een kring, tijdens een cacao-ceremonie midden in de grachtengordel van Amsterdam. Het is makkelijk ons tot karikatuur te maken van de Nederlandse elite: op school leerden we Grieks en Latijn, we zaten op pianoles en op hockey, onze ouders betaalden onze studie, en toen we nog een extra master wilden doen was dat ook geen probleem. Vanuit andere milieus en klassen worden we argwanend aangekeken – waarom krijgen wij zo buitensporig veel kansen, en zo belachelijk weinig weerstand? En hoewel

we zelf heus doordrongen zijn van onze privileges, kan je tegelijk de vraag stellen of je je maatschappelijke voordelen ooit echt helemaal beseft. Je weet immers nooit hoe het is om ze niet te hebben.

Wat ik inmiddels wel weet: dat zelfs binnen dit cultureel elitaire, maatschappelijk kansrijke milieu nog een stevige ongelijkheid heerst tussen mannen en vrouwen. Waar ik als meisje geloofde dat ik met hard werken kon bereiken wat ik maar wilde, weet ik inmiddels dat dat idee simpelweg niet opgaat. Naast hard werken moet je je als vrouw gedurende je leven steeds meer aanpassen aan allerlei geschreven en ongeschreven normen die vanuit de samenleving aan je worden opgelegd. Hard werken is niet genoeg, je moet je ook alsmaar vermommen in de schutkleuren die het kapitalisme aan je opdringt – schutkleuren waardoor je niet te veel opvalt, niet uit de pas loopt, het systeem niet frustreert. Vaak gaat in dat vermommen uiteindelijk zoveel werk zitten, dat je aan dat hele harde werken nauwelijks meer toekomt.

Mijn schoolvriendinnen en ik. Je zou ons kunnen omschrijven als winnaars van het systeem waar we in leven. Maar het punt is: van dat systeem kan je niet winnen. Zeker niet als jonge vrouw.

Dat de kritiek van de PvdA uit 1977 nog altijd actueel is, is exemplarisch voor de situatie waarin het kapitalisme ons de afgelopen decennia heeft gemanoeuvreerd. De belangrijkste verkooptruc van dit systeem is dat het ons heeft doen geloven dat er geen alternatief is. Omdat we verliefd zijn geworden op winst en economische vooruitgang, zijn we blind geraakt voor alle negatieve gevolgen die ermee gepaard gaan. Daardoor is

elke poging om binnen het kapitalisme naar meer gelijkheid te streven, bij voorbaat al mislukt. We proberen de gevolgen op te lossen zonder de oorzaak aan te pakken. Het is relatie-therapie met een partner die toch nooit gaat veranderen.

Als ik het over het kapitalisme heb, heb ik het niet alleen over het verheerlijken van winst en over het blinde geloof in financiële groei. Ik heb het over een ideologisch model dat het fundament vormt voor de manier waarop onze samenleving economisch gezien in elkaar zit, maar intussen ook onze hele manier van leven bepaalt. Ik heb het over een systeem dat een onderscheid maakt tussen betaald en onbetaald werk, het eerste karakteriseert als meerderwaardig aan het tweede, en het meerderwaardige werk toebedeelt aan mannen, terwijl vrouwen worden opgezaagd met de minderwaardige zorgtaken – zorgtaken die ondertussen de hele maatschappij draaiende houden. Het is zoals de PvdA in 1977 al zei: een ‘economisch proces’ dat ook de ‘menselijke verhoudingen’ beïnvloedt, en vice versa.

Het probleem is dat het kapitalisme het profiteren van ongelijke situaties als uitgangspunt heeft. Het is een maatschappelijk businessmodel dat draait op het maximaliseren van winst ten koste van fundamentele, menselijke waarden en onderlinge gelijkheid. Kapitalisme is het uitbuiten van de aarde. Kapitalisme is het marginaliseren van bevolkingsgroepen. Kapitalisme is seksisme.

In dit pamflet onderzoek ik de manier waarop het kapitalisme het denken van jonge vrouwen veelal ongemerkt beïnvloedt, hoe het hen op die manier een ongelijk systeem in duwt, ten koste van hun autonomie en zelfstandige ontwikkeling. Hoe

het onder het mom van vrije wil en eigen keuze een samenleving op touw zet waarin de ongelijkheid tussen man en vrouw ongestoord kan blijven voortbestaan. De huisvrouw over wie de PvdA-politici zich in 1977 zorgen maakten, is nu een yogamoeder met een Rocycle-abonnement en een Artipoppe-draagzak. Moeders zitten niet meer gedwongen thuis; vrouwen kiezen er zelf voor minder te gaan werken zodra er kinderen komen. In plaats van de rigide dieetcultuur waar vrouwen in de vorige eeuw aan onderworpen werden, volgen ze nu vegan foodtrends omdat ze zich daar goed bij voelen. Ze doen aan empowering bokslessen en hot yoga. Ze nemen botox omdat ze daar zin in hebben.

Het belangrijkste verschil met 1977 is dat inmiddels het idee is ontstaan dat je als vrouw zelf voor je eigen ongelijkheid kiest. Dit is een belangrijke verkooptruc van het kapitalisme, net als het idee van isolement; de veronderstelling dat jouw keuze geen invloed heeft op het geheel, omdat die alleen jouw individuele leven betreft. Dat is niet zo: hoewel we allemaal in toenemende mate gesegregeerd van elkaar lijken te leven – alleen in ons thuiswerk-kantoor, elkaar van een afstand beloerend via Instagram – vormen we nog altijd een samenleving. En onze individuele keuzes hebben invloed op die samenleving. Dat kan je ervaren als een ongemakkelijke verantwoordelijkheid. Maar je kan het ook het ook zien als een kans.

1. MOTHERHOOD IS EASY

Zoals wel meer vrouwen dacht ik nooit veel na over mijn eigen vrouw-zijn, tot ik vrouw werd gemaakt – rond mijn dertigste verjaardag, toen iedereen ineens begon te vragen wanneer ik aan kinderen wilde beginnen. Het maakte niet uit waar ik was: op een verjaardag, een borrel, een netwerkevenement, zelfs als ik aan het filmen was voor een documentaire vroegen interviewkandidaten die ik vijf minuten daarvoor had ontmoet hoe oud ik was, of ik al kinderen had, of ik ze wilde en wanneer ik daar dan mee dacht te beginnen.

Ik antwoordde ja, natuurlijk; altijd, meteen en volmondig, al wist ik niet eens wat ik met dat antwoord precies bedoelde. Ik voelde niet per se een innerlijke noodzaak tot het krijgen van een kind – wilde het in theorie wel, maar had ook mijn twijfels, want tegelijkertijd had ik nog behoorlijk veel carrière-plannen, en ik maakte me zorgen over de combinatie van dat alles. Maar ik voelde dat niemand op deze overpeinzingen zat te wachten. Mensen die vragen of je kinderen wil, accepteren geen ander antwoord dan ‘ja’.

Intussen begon mijn telefoon alsmaar diezelfde vraag te stellen. Klokslag mijn dertigste verjaardag sloeg mijn algoritme om: kreeg ik als twintiger nog vooral reclames voor kledingmerken en cosmetica op mijn socialemediakanalen; nu

waren het alleen nog maar zwangerschapstesten, buggy's en luiers. Reclames voor de Grip-test, waarmee je zelf uit kan zoeken hoe het zit met je vruchtbaarheid. Filmpjes over Ova-balance-supplementen voor een vruchtbare hormoonhuishouding. Over de Glow Cycle & Fertility Tracker en de Ferti-Lily conceptie-cup.

Toen ik filosofie studeerde leerde ik over het hegeliaanse concept van de *Geist* – het idee dat er zoiets bestaat als een collectief bewustzijn dat mensen bepaalt in hun gedachten en gedrag. Ik herinner me hoe ik halverwege dat hoorcollege stond te roken op de binnenplaats en me afvroeg: waar is-ie dan, die *Geist*? Ik voel hem niet, ik zie hem niet. Volgens mij merk ik er niks van. Ik word niet gestuurd, ik doe alleen maar wat ik zelf wil. Ik was negentien.

Tien jaar later voel ik hem wel, die *Geist*. In de vorm van een samenleving die overduidelijk een bepaald plan met mij heeft – een plan dat op allerlei verschillende manieren aan me wordt opgedrongen: door reclames, door de manier waarop mensen met me omgaan, door de wijze waarop bepaald gedrag wordt afgekeurd en aangemoedigd. In de vorm van de Zeitgeist Baby Carrier – een draagzak van het merk Artipoppe, die alsmaar blijft oppoppen in de gesponsorde afdeling van mijn socialemediakanalen. Hippe modellen kijken me aan vanaf mijn telefoonscherm, met om hun romp een baby in een draagzak van linnen, tweed of cashmere, met een print van pied-de-poule of luipaardmotief of een grote yin en yang. De *Geist* blijkt een draagzak – letterlijk en figuurlijk.

Ze hadden bij Artipoppe geen betere naam kunnen verzinnen voor hun bestseller – ik ken weinig producten die daad-

werkelijk zo de heersende tijdgeest symboliseren. Enerzijds bepalen de *carriers* voor een heel groot deel het jonge-moederstraatbeeld in een gentrificerende wijk zoals de mijne: op de markt, op het speelpleintje, bij de montessorischool – overal staan moeders met honderden tot duizenden euro's aan draagzak om de schouders. Anderzijds is de Artipoppe een dankbaar symbool in het steeds hoger oplopende 'moedermaffia'-debat. Toen het merk in 2021 reclame maakte met de tekst 'motherhood is easy', leidde dat online tot ophef. *Motherhood is easy*, ja, voor mensen die geld hebben voor zo'n belachelijk duur ding – en daarmee ook voor opvang, nanny's en kostbaar speelgoed om je kroost verantwoord zoet te houden. Wat dachten ze wel bij Artipoppe – zich zo schaamteloos profileren als kapitalistisch moedermerk. Waar haalden ze het lef vandaan?

Ondertussen is het juist die uitstraling – die uitstraling van welvaart, van luxe, van rijk en geprivilegieerd ouderschap – die Artipoppe zo succesvol maakt. De draagzakken zijn niet populair ondanks hun hoge prijs en elitaire imago, maar dankzij.

Karl Marx merkte in de negentiende eeuw al op dat producten nooit zomaar producten zijn: ze staan voor een set ideeën en aannames, een verzameling culturele overtuigingen en materiële grondstoffen die samen iets van waarde vormen binnen een bepaalde omgeving. Binnen het kapitalisme draait onze consumptie niet alleen om het aanschaffen van producten, maar meer nog om het aanschaffen van een houding tegenover je leefomgeving.

In een tijdperk waarin armoede een groeiend probleem is, waarin de kans op sociale daling groter is dan de kans op

sociale stijging, gaan mensen bewust of onbewust op zoek naar manieren om uit te stralen dat ze ‘bij de goede kant’ horen – dat wil zeggen, bij de kant van de winnaars van het kapitalistische systeem. Vandaar dat ‘betaalbare luxe’ alsmaar populairder wordt: producten die uitstralen dat je zwemt in het geld, terwijl je ze met je laatste beetje salaris net kan betalen. Een fles Aesop-zeep voor in de badkamer van je veel te dure huurhuis; een overdreven dure natuurwijn waarmee je overkomt als de rijkste gast bij het etentje, al moest je hem afrekenen met je creditcard.

Hoe meer we gevoelsmatig de controle verliezen over onze leefwereld, hoe meer we op zoek gaan naar producten die dat gevoel compenseren. Hoe meer mensen het idee hebben dat ze niet meekomen in de kapitalistische vaart der volkeren, hoe meer ze op zoek gaan naar manieren om het tegenovergestelde te bewijzen – aan henzelf en aan hun omgeving.

De laatste jaren sterft de Nederlandse middenklasse steeds sneller uit: de fundamenteën die deze maatschappelijke laag ooit ondersteunden, zijn een voor een omvergeworpen. Vaste banen voor een redelijk salaris werden vervangen door flexwerk; betaalbare woningen werden opgekocht door investeerders. Tegelijkertijd ontstaat er een middenklasse die zich vooral manifesteert in consumptiepatronen. In het Engels heet dit de *aspirational class* – de groep twintigers, dertigers, veertigers die ambieert bij de hogere sociaaleconomische klasse te horen, maar ook constant de neerwaarts aanzuigende kracht ervaart van stijgende huren, verdwijnende baanzekerheid, salarissen die niet meegroeien met de inflatie. Hun consumptiegedrag draait om het gevoelsmatig dempen van die neerwaartse kracht, door het creëren van een

geslaagd imago tegenover de buitenwereld. *Enter* Artipoppe: het moderne symbool voor veilige hechting en een welvarende jeugd. Het symbool voor moeders met tijd, gezinnen met geld. Het symbool voor biologisch babyvoedsel, voor viool- of pianoles en minimaal twee keer per jaar op vakantie.

Ze fascineren me eindeloos, die draagzakken. Überhaupt het bestaan ervan – dat er zoveel mensen zijn die duizenden euro's overhebben voor een product dat je ook kan kopen voor een fractie van dat bedrag; dat de behoefte jezelf sociaaleconomisch gezien gunstig te profileren kennelijk zo groot is. Het fascineert me dat steeds meer vrouwen in mijn eigen omgeving zo'n ding willen. En wat me het allermeeest fascineert: dat ik, als ik heel eerlijk ben, niet kan uitsluiten dat ik op een dag zelf ook op 'buy now' ga klikken, op die website vol Zeitgeist-zakken. Dat is het ding met die tijdgeest – je staat er nooit helemaal los van.



Hoewel ik nog geen concrete kinderplannen had, raakte ik rond m'n dertigste wel doordrongen van het idee dat die er moesten komen. Waar die gedachte precies vandaan kwam wist ik destijds nog niet, maar ineens was het voor mij zonneklaar dat een vrouw die nooit moeder wordt een vrouw is die gefaald heeft – en ik wilde natuurlijk niet falen. Als ik hoorde over PCOS of andere vormen van onvruchtbaarheid, vroeg ik me meteen af of zoiets bij mij ook speelde. Ik wilde stoppen met de pil om te checken of ik ongesteld werd. (Maar deed het niet omdat mijn vriend geen zin had in condooms.) Als iemand in mijn omgeving zwanger werd, wilde ik heel

gedetailleerd weten hoe dat gegaan was – hoelang had het geduurd voor ze haar normale cyclus had, hoelang hadden ze moeten proberen. Net als veel vrouwelijke leeftijdsgenoten was ik alsmaar bezig met lukrake rekensommen: stel, ik stop op moment x met de pil, dan word ik vermoedelijk na y maanden zwanger, dus kan ik wachten tot ik ongeveer z jaar oud ben.

Bewust of onbewust ging de invloed van buitenaf – die reclames op mijn telefoon, die vragen van vreemden – mijn gedachten bepalen; net als die van mijn vriendinnen. Elk gesprek draaide vroeg of laat uit op het onderwerp kinderen krijgen. Mijn vriendinnen – allemaal onafhankelijke, slimme, ambitieuze vrouwen – werden in toenemende mate in beslag genomen door de vraag wanneer ze hun eerste moesten baren. Als ze geen partner hadden werden hun gedachten gedomineerd door de vraag hoe er zo snel mogelijk een te vinden; en als ze er een hadden gevonden, door de kwestie wanneer je over kinderen krijgen begint – date vier, date vijf? Na een maand verkering? Sommigen lieten hun eitjes invriezen, anderen dachten hardop na over donorzaad.

We hadden een kleine eeuw aan emancipatie achter de rug, we waren hoger opgeleid, rijker en vrijer dan vrouwen ooit waren geweest – en dit was waar het de hele tijd over ging.

Op mijn dertigste had ik verkering met een man die zijn geld verdiende als muzikant. Als hij niet optrad zat hij het liefst in het café. Hij leefde zo autonoom en ongebonden mogelijk. Ik vond dat ontzettend aantrekkelijk. Zodra het gesprek tussen ons op het onderwerp kinderen kwam, maakte hij duidelijk dat hij daar nog totaal niet mee bezig was en dat – mocht